הלכה · שולחן ערוך · מפרשים

כתבי קודש על השולחן ערוך

רבי יעקב יצחק מפשיסחה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כתבי קודש על השולחן ערוך

רבי יעקב יצחק מפשיסחה

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כתבי-קודש-על-השולחן-ערוך/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

חושן משפט 4
סימן א 4
סימן ד 5
סימן מג 6
סימן מה 7
סימן סו 9
אבן העזר 10
סימן סו 10

חושן משפט

סימן א

בסמ"ע (ס"ק א') תמה על המחבר שהשמיט הלימוד אשר תשים לפניהם שצריך לשום כלי הדיינים ולא רבנן קשישאי נזהרין בזה, ורצה לחלק בין זמן שיש סמוכין דהשתא דאין סמוכין לא צריכינן להאי מנא, ויש לדחות דכל הטעם דאנו דנין בזמן הזה הוא משום שליחותייהו דקמאי עבדינן וקשה האיך עבדינן השליחות הא מילי נינהו ומילי לא מימסרי לשליח וע"כ צ"ל דגם בזמן הזה צריכין לשומת הכלים הנ"ל והוי כמו דבר דתלוי במעשה ואדרבה בזמן הזה צריכינן דווקא כלים הדיינין ודו"ק.

בסמ"ע (ס"ק ד"ה) דיני הודאות, לשון הטור שתבע אותו בעדי הודאה או הלואה בפניהם וכו' עיי"ש והוא הדין אם תבעו בהלואה בלא עדים ר"ל דהלואה היתה בעדים רק בשעת תביעה לא מביא עדים דאל"כ הוה דבר דלא שכיח דהא אסור להלוות בלא עדים וכל דבר האסור בוודאי לאינו שכיח חשבינן לי' ואין דנין:

אך קשה דהאיך סתם המחבר בדיני הודאות הא משכחת לה הודאה שאין בה חסרון כיס כגון שהודה לחבירו מנה בהודאה גמורה או באתם עדי כפי הודאות דאיתא (בסימן פ"א) דנתחייב הגם דחבירו הודה ג"כ דאינו חייב ואמאי דנין בזמן הזה בכה"ג הא אין בה חסרון כיס דחבירו מודה בעצמו דאינו חייב ואם אמרינן כיון דמחייבים לי' ע"פ הודאתו הרי נתאמת אצלינו הדברים דחייב לו וא"כ יש כאן ח"כ לפי דעתינו דקשה מאי חזית לילך אחר הודאתו יותר מהודאות חבירו אלא ע"כ צריך לומר דלא מחייבינן לי' בהודאתו מטעם שמגיע לו רק דהשתא הוא דמחייב א"ע הגם דלא הלוהו בהודאות פיו, ולפי"ז לא נוכל לפטרו בהודאות חבירו דלא הוי הודאה כלל דהא הוא אומר האמת דעד השתא לא לויתי לו כלום ולא שייך בו הודאה כלל ולא מחילה וא"כ הדרא קושיא לדוכתי' הא אין בו ח"כ וא"ל הטעם דמחזיקין לי' כמו מתנה ומתנה דנין בזה"ז דאי לאו דעביד ליה נייח נפשא לא הוה יהיב לי' מחנה דא"כ הוי כמו קנין אתן ובמאי נתחייב ודו"ק.

בסמ"ע (סק"ה) תמה על המחבר וכתב הטעם דאין גובין כפל בזה"ז דאין בו ח"כ הא בלא"ה לא דיינין לי' משום קנס עיי"ש.

ונראה ליישב דאי הוי אמרינן הטעם משום קנס הוי מהני תפיסה כמו דפסקינן לקמן עיי"ש דהמעשה בוודאי אמת כמו שאמרו העדים ואם שהוא מכחישם דאם הוזמו יתחייבו דרצו להפסידו דאם יתפוס לפי הדעה דעדים זוממין ממונא ונזקק להם, ולהכי שפיר נקט הטעם משום ח"כ דגם תפיסה לא מהני דהא לא נתאמת הדבר עפ"י העדים דהוי עדות שאי אתה יכול להזימן דאם יוזמו לא יתחייבו דהיו בעינן כאשר זמם ולא

כאשר עשה ולא הוי ח"כ דעדיין לא נעשה מעשה על פיו ולא דייניגן בזמן הזה ואם כי ממונא ולא יכול להוציא מהם בדין והוי שפיר עדות שאי אתה יכול להזימן, ודו"ק.
או יבואר דהנה התומים המציא דין חדש דהיכא שמגיע לו קרן וכפל ומגבינן לו הקרן יכול לומר על הכפל תפסתי ויתבע הקרן שנית. ולפי"ז בזה"ז דאם יגבה הקרן לעולם יתפסנו על הכפל ויתבע הקרן עוד הפעם ולא יהי' אז קנס ולפי"ז הוכרח לטעם דח"כ דהא פסקינן דתפיסה מהני על הקנס וא"כ לא משכמת הדין דאין דנין כפל דאם יגבה הקרן לעולם יתפסנו על הקנס דכפל ויתבע הקרן עוד הפעם לזה הוצרך להטעם דח"כ דהשתא לא יתחייב ע"י תפיסתו הקרן על הכפל דסוף סוף לא יהי' הקרן ח"כ דהא גבה כל דמי נזקו והוי הקרן כמו הכפל דלית בי' ח"כ ולא דייניגן לי' ודו"ק:

סימן ד

וי"א דלא אמרינן עבוד אינש דינא לנפשי רק בחפץ מבורר שהוא שלו כגון וכו', ולכאורה קשה להך דעה דהאיך משכחת שבועה במודה במקצת דנימא מיגו דחשיד אממונא וכו' דהא לפי"ז נדחה הטעם דמלוה ישינה דניהו דחייב לו זה שכנגדו האיך יכול למעבד דינא לנפשיה בדבר שאינו מבורר לו שהיא שלו, אך בהלואה לא קשה דגם הוא לא נתחייב לו דבר המבורר רק מעות ומטבע אחת הוא אך בפקדון או בשאלה דבר המבורר כזה קשה כנ"ל, אך י"ל דספק בענין באפשר למעבד דינא לנפשיה כגון שמסופק לו הדבר הזה בעצמו הי' שלו בפעם א' וא"ל למה לי טעם דספק מלוה ישינה נימא דמסופק הוא במלוה בעצמו וסבר עד דמשים לנפשי' ויזכור ויפרע לו דממ"נ אי זוכר להלוואה או מסופק בפרעון קשה האיך מורה התירא לנפשיה בספקתו דהא קיי"ל א"י אם פרעתיך חייב הרי אם הוא מסופק בפרעון הרי הוא חייב לשלם ואם הספק אצלו בהלוואה גופי' מדוע שם מעצור לרוחו מלומר הא יפטור גם באמרי א"י לזה הוכרח משום סמ"י או י"ל דשפיר אמרינן בהלואה דלא הוי חשוד מטעם מ"י, וא"ל האיך יכיל למעבד דינא לנפשיה דהא יכול לתפוס מכח שיעבודא דר"נ כיון דסובר ויש לו גם מ"י וא"כ משועבד הוא לעצמו מדר"נ ושפיר יכול למעבד דינא לנפשי' אך לפ"ז קשה האיך אמרינן דשכיר נשבע הא חשוד אממונא וא"ל משים ספק מ"י הא בשכירות לא שייך שיעבוד דר"נ וצ"ע:
אבינה הדין. ראובן תובע את שמעון ר' זהובים ושמעון מודה לו בק' זהובים וראובן חייב ללוי ק' זהובים וא"כ נתחייב תיכף שמעון ללוי בהמנה מכח שעבודא דר"נ האיך הוי שמעון מודה במקצת שיתחייב לישבע הא המנה אשר הודה ללוי הודה ולא לראובן דהא מחיוב מדר"נ והמנה אשר כפר אינו כופר ללוי כלל כי ראובן אינו חייב לו רק מנה וממילא הכפירה רק לראובן ולא ללוי ואמאי חייב שמעון לישבע לראובן הא נגדו

הוא כופר הכל שלא הודה לו כלום, ואי נימא לפי שמכח הודאתו בהמנה נפטר ראובן מלוי הוי כמו שהודה לראובן בעצמו והמנה אשר כפר בודאי לראובן נוגע מש"ה מחיוב לישבע דכפירה והודאה הוי לחד גברא, ז"א דהוי הילך כי תיכף בהודאתו נפטר מראובן ונתחייב ללוי ונראה עפ"י דקיי"ל אין נשבעין על הקרקעות ודמי קרקע הרי הוא כקרקע והק' היא כן כי ללוי אינו מגיע אלא מכח ראובן מש"ה הוי הכפירה והודאה בחד גברא דהבא מכחו הרי הוא כמוהו.

אמנם הא קיי"ל דדמי קרקע הרי הוא כקרקע זה דוקא אם צריכין עוד לקרקע אבל אם לא צריכין לקרקע אינם כקרקע לכן תלוי הדין כאן אם נאמר דראובן יכול למחול לשמעון החוב עדיין לוי צריך לראובן והוא כמוהו אבל אם נימא שאין ראובן יכול למחול לשמעון אז אין לוי צריך לראובן ויש לעיין בזה ודו"ק:

סימן מג

הש"ך (ס"ק נ"ג) הביא הב"ח ז"ל שהקשה על הטור שחולק על הרמ"ה שכ' היכא דכתב ללוות ולא לוה עד תשרי טורף מזמן שני וכתב הטור שלא נראה לו דאף מזמן שני איני גובה כשאר מוקדם, והקשה הב"ח הא סבירא לי' להטור עדים בחותמיו זכין לי' וא"כ אפי' מזמן ראשון כשר להטור היכא דמטיא לידו לבסוף, ותירץ הש"ך שמיירי בשטר שלוה בו ופרעו שאם חוזר ולוה בו לא שייך עבז"ל עיי"ש. ונראה שיפה הקשה הב"ח דא"ת בשטר שלוה בו ופרעו מיירי ע"כ הלוה מסר לו פעם שנית בפני עדים מסירה דאל"כ הוי לי' נמחל שיעבודו וע"כ צ"ל שמסר לו עתה פעם שנית וא"כ אף הרמ"ה מודה דפסול לגמרי דכיון שעד עכשיו הו"ל חספא בעלמא מטעם נמחל שיעבודו ועתה רוצה לעשותו שטר מחמת המסירה וה"ל כאילו מקדים הזמן עתה על הזמן שנכתב בשטר וגם הרמ"ה מודה בזה שהוא פסול ודו"ק:

ולכאורה קשה גם על הב"ח הא ס"ל לשיטת הטור דאם אמר הלוה לעדים כתבו ותנו לידו ל"א עדים בחותמיו זכין לו וא"כ שייך שפיר פלוגתא בכה"ג, רק נראה לתרץ דהא עיקר טעמא של הרמ"ה דמכשיר מזמן שני משום שניתן לכתוב פי' דהם מותרין לכתוב ע"מ שילוה לו תיכף וא"כ אף בהלואה לא הלוה עד לאח"ז מ"מ כיון דניתן לכתוב מזמן ראשון לא מפסל השטר לגמרי ולפי"ז מתורץ קושיא הנ"ל שאם אמר הלוה כתבו ותני אותו לידו בזה אף הרמ"ה מודה שהוא פסול כיון דלא ניתן לכתוב מזמן ראשון דהא חזינן שלא רצה הלוה ללות מיד כיון שציוה להו שיתנו לו וא"כ לא ניתן לכתוב וגם הרמ"ה מודה דפסול ודו"ק:

סימן מה

יש מי שאומר שאם השטר מסיים באמצע השיטה והניחו אותו השיטה ועוד אחרת והתחילו לחתום בו שיטה שלישית פסול שיכול לכתוב באותו חצי שיטה מה שירצה ויחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה עיי"ש, והביא הש"ך ז"ל (ס"ק ט"ו) דברי הב"ח שכתב וז"ל היינו דוקא לדינא דש"ס דלא כתיבנא בכל השטרות שריר וקיים אבל לדידן דכתבינן בכל השטרות שריר וקיים כשר, וכתב הש"ך ז"ל דלא כיון יפה דהא אפי' לדידן חיישינן שיכתוב בחצי שיטה מאי דבעי ויכתוב ש"ו ויניח שיטה חלק והיכא שיש שיטה חלק כתב המחבר (סימן מ"ד ס"ט) דמלמדין עיי"ש:

ונראה דהב"ח כיון יפה שהמחבר כתב לעיל (סימן זה סעיף ו') דאם הרחיקו שני שיטין השטר פסול וכתב הסמ"ע (סעי' י"ג) דהטעם שמא יגוז לי' ויעשה שטר חדש וכ' הש"ך (ס"ק י"ב) דא"צ לזה דאף אם לא יגוז יכול לכתוב מאי דבעי ויכתוב ש"ו ויניח שיטה חלק, ולמדין מתרי ש"ו היכא שיש שיטה חלק עיי"ש, ותי' התומים דהנה קשה למה באמת עשו שיהא פסול ולא עשו תקנה שלא יהא נלמוד אף משיטה שני' ושטר שחלק שני שיטין יהי' כשר דאם יזייף הא' לא יהא נלמוד ממנה לזה כתב הסמ"ע דאף בלא זייפא איכא חששא הנ"ל, ובאמת השתא שתקנו דהשטר שנעשה כך פסול למדין מתרי ש"ו היכא שיש שיטה חלק והביא ראי' לדבריו מתוס' עיי"ש בתומים וא"כ לפ"ז א"ש דברי הב"ח דזה דוקא התם דאיכא חשש כס' הסמ"ע, אבל הכא בחצי שיטה ושיטה אם יגזוז שטר מחדש יהי' פסול וכמו דאיתא לקמן בהג"ה (סעיף י"ב) דשטר כזה של חצי שיטה ושיטה פסול וא"כ כיון דליכא למיחש שמא יגזוז שפיר עשינו דשטר כזה יהי' כשר רק יהי' כתוב שני פעמים ש"ו בשיטה אחת שלפני שיטה אחרונה לא נלמוד אחר ש"ו הראשון דשמא זייף והוסיף המלוה אח"כ כיון שמותרים העדים להניח חלק מטעם הנ"ל כדי שלא יצטרכו העדים לדחוק עצמם שלא להניח חלק כשיעור שני שיטין כמ"ש התומים הנ"ל בשם התוס' ומה שכתב הסמ"ע לקמן (סעי' י"ח) על הרמ"א שפסל שטר של חצי שיטה ושיטה וכתב אף דאמרינן לעיל דשיטה שהניחו העדים חצי שיטה ושיטה פסול וא"כ שטר זה של חצי שיטה ושיטה ע"כ נכתב כך מחדש מ"מ כיון דליכא ריעותא דנחתך לפנינו חיישינן דילמא עשו העדים שלא כהוגן והניחהו חלק עיי"ש, וא"כ נראה לכאורה מדבריו דאף לדידן פסול השטר אבל זה ליתא דהסמ"ע כתב כן לרווחא דמילתא אף לדינא דש"ס שאסור להניח מ"מ כיון דליכא ריעותא כנ"ל:

וראי' לזה שהסמ"ע תפס שם לישנא דחזרת השטר ולדידן לא מהני חזרת השטר רק ש"ו א"ו דהסמ"ע מיירי רק מדינא דש"ס, אבל לדידן וודאי דפסול דהא מותרין להניח חלק כנ"ל אלא אף לדינא דש"ס שאסורים להניח מ"מ כיון דאיכא ריעותא ודוק היטב.

ואם נפשך לומר מ"מ למה תקנו דשטר שהניחו חלק כשר ושטר של חצי שיטה ושיטה פסול למה לא תקני כמו בב' שיטין דשטר של חלק כזה ושטר של ב' שיטין כשר זה ליתא דסמ"ע כתב אפי' לדינא דהש"ס דשטר חלק כזה פסיל מ"מ שטר של חצי שיטה ושיטה פסול כיון דאיכא ריעותא דנחתך כנ"ל וא"כ לא הועילו חכמים בתקנתן דשטר חלק פסול הא אעפ"כ נפסל השטר של חצי שיטה ושיטה ע"כ תיקנו השטר חלק כשר ולא חיישינן שיגזוז הא יהי' פסול ואם יזייף יהי' ש"ו בשיטה אחת ואף דאיכא שיטה אחרונה חלק מ"מ יהי' ניכר הזיוף ולא נלמוד אחר ש"ו הראשון אבל מדינא דש"ס דלא כתבינן בכל השטרות ש"ו שפיר חיישינן כשהניחו חלק שמא יזייף ויחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה ולא יהי' ניכר שום זיוף מש"ה פסול וזה הוא לדברי הסמ"ע אבל הש"ך הקשה עליו מהיכי תיתי בשביל איזה ריעותא לומר שהעדים לא עשו כתיקונה ולקלקל חזקתן עיי"ש בש"ך, ולפמ"ש לעיל איכא למימר באמת לדינא דש"ס דשטר שהניחו חלק פסול כיון דאיכא ריעותא דנחתך לפנינו אמרינן דהעדים הניחו חלק דהא רשאים להניח והוא גייז לי' וכתב שטר מחדש ולזה גם הש"ך מודה שאם השטר שהניחו חלק כשר שטר של שיטה ומחצה פסול כיון דאיכא ריעותא דנחתך לפנינו אמרינן שהוא גייז לי' כולה ודו"ק.

ובזה יתורץ הע"ש הביאו הש"ך שם וז"ל הע"ש דהא אמרינן לעיל (סעי' ו') דכשר כשהניחו חלק וא"כ חיישינן שמא גייז המלוה, והקשה הש"ך שם תמיה הא אמרינן לעיל שהוא פסול, ולפי הנ"ל ניחא דלעיל מיירי לדינא דש"ס וראי' דהא כתב לעיל לשון חזרת השטר ולדידן לא שייך זה רק ש"ו, א"ו לדינא דש"ס מיירי. אבל לדידן מותרים להניח כנ"ל דאם לא כן למה כתב הרמב"ם דינו דווקא לדינא דהש"ס אלא וודאי לדידן מותרים להניח כנ"ל א"כ שפיר חיישינן שמא גייז וא"ש.

ומה שכתב הש"ך דמדברי ראב"י מוכח להיפך ולפי הנ"ל אדרבא מוכח להדיא כרמ"א דמה שכתב דראב"י סובר דתרי ש"ו אין למדין אפי' כשיש שיטה חלק, ולפי הנ"ל איכא למימר דשפיר סובר דלמדין היכא דשי' הראשון הוא שיטה שלישית ושי' השני בשיטה שני' ושיטה אחת חלק דליכא למיחש למידי כמ"ש המחבר לעיל (סי' מ"ד סעי' ט') אבל היכא דתרי ש"ו הם בשיטה א' לכולי עלמא אין למדין מטעם הנ"ל, ומה שהביא הש"ך ראב"י שחולק על הרשב"ם וראב"ן שכתבו השתא דכתבינן ש"ו אף שני שיטות חלק כשר

וכתב הראבי' וא"נ דחיישינן שמא גייז וכ' הש"ך קשיא משמע דחשש שמא יזייף ויכתוב עוד ש"ו בשיטה שני' לא חיישינן דאל"כ למה כ' דווקא שמא יגייז, לא קשה דראב"י אינו נותן טעם רק על עיקר התקנה דעשינו ששטר ב' שיטות חלק פסול ולא עשינו שהוא כשר רק שלא נלמוד מב' שיטין ע"ז כ' דאיכא חשש שיגיז כנ"ל, אבל השתא דפסול ב' שיטין חלק מחשש שיגיז וודאי מתרי ש"ו כשהם בב' שיטות אבל כשהם בשיטה אחת ודאי דאין למדין כנ"ל ודברי רמ"א נכונים וא"ש:

ומה שהקשה הט"ז על הרמ"א הא בל"ז פסול שמא חתך חובתו מאותו חצי שיטה שהי' מקודם שטר נראה דלק"מ דבל"ז קשה קושיא הנ"ל למה תקנו דוקא דשטר חלק חצי שיטה ושיטה כשר ושטר של חצי שיטה ושיטה פסול למה לא להיפך, אך איכא למימר באמת זה השטר פסול מטעם שמא מחק חובתו וא"כ מותרים להניח חלק חצי שיטה ושיטה דאם יגייז ויעשה שטר מחדש הא נפסל אותו מטעם שמא מחק חובתו ואם יזייף הא לא נלמוד ממנו כנ"ל ומש"ה הי' עיקר התקנה להכשיר שטר חלק א"כ השתא שבא לפנינו שטר של חצי שיטה ושיטה חיישינן שמא גייז שהי' שטר חלק של חצי שיטה ושיטה דהא מותרין לעשות כן כנ"ל ודו"ק:

סימן סו

ס"ק ע"ה הקשה הש"ך על המחבר שם שכתב לפיכך הזוכה בשטר הפקר שחבירו הפקיר שטרו אינו קונה ע"י המלוה הכתובה בו, והקשה הש"ך הא בלאו הכי נמי לא קנה דהא הלוה שחייב בשטר זה הוא קידם בו ומיד שהפקיר השטר זכה הלוה במה שבידו והביא ראי' מש"ס פרק הפרה (דף מ"ט) בשכר הגר שזכה הלוה במה שבידו תיכף במיתת הגר ועיין בתומים ובקצות החושן ובנתיבות כולם דחקו עצמם ליישב:

ונראה ליישב דהנה ודאי שיעבוד הגוף שיש לו על הלוה בודאי אינו יכול להפקיר כמו שאין יכול למכרו הגם דלהלוה עצמו יכול להפקיר, הא קיי"ל דהפקר לא הוה עד שיפקיר לכל העולם והכא לא הוי הפקר אלא להלוה עצמו וא"כ ממילא לא הוי הפקר אפי' נגד הלוה וא"כ נשאר שיעבוד הגוף אצל המלוה ולא הוי הפקר אלא רק שיעבוד נכסים ואהא לא קשה דהלוה קודם הוא לזכות בשיעבוד נכסים דלא ירויח בזה דהא אם שיעבוד הגוף ממילא משועבדים נכסי הלוה להמלוה מטעם ערב וא"כ הי' יכול אחר לזכות בשיעבוד נכסים אם לא מטעם המחבר אבל שטר בנכסי הגר דהתם במחל נכסיו זוכה מטעם יורש וא"כ אם הלוה קדים יכול לזכות גם בשיעבוד הגוף דהא היורש יורש את שיעבוד הגוף דהא קיי"ל אפי' יורש מוחל ואם זכה בשיעבוד הגוף ממילא נפקע שיעבוד נכסים ודוק היטב:

ואח"כ מצאתי כעין זה בפנ"י במס' קידושין גבי עבד עברי על תוס' ד"ה ולימא לי' באפי תרי זיל ע"ש ובס' הפלאה על קידושין:

אבן העזר

סימן סו

סעי' א' אסור להתייחד אפי' אם ירצה לייחד לה בכתובה מעות אין שומעין לו וכתבו הטעם דאפי' אם נותן לה המעות מידו לידה שתצניעם בבית אבי' כדאיתא בגמ' שתיקן שמעון בן שטח שיהי' כותב לה כל נכסי אחראין וערבאין לכתובתה כדי שלא יאמר לה בכעסו טלו כתובתך וצא. והטעם הפשוט שאם יחד לה בכתובתה ימהר לגרשה משום שהמעות שיצא מידו לא נחשב בידו למאומה אך זה דוחק, ונראה דעיקר הטעם משום דאם יאבד המעות נפטר מדינא משום דלא הוי רק משכון ויפטור מאונסין אך אם נתן בידה לאחר הנשואין לכאורה הוי כמשכון שלא בשעת הלואה דחייב באונסין, ז"א דהטעם דמשכון שלא בשעת הלואה דחייב משום דהלואה כבר נעשה ואינו מוכרח ליתן משכון והכא ל"ש זה דהא אסור לדור עמה בלא כתובה וע"כ מוכרח ליתן משכון וממילא תפטר והוה עלי' החוב כתובה ובמה תתבענו ושפיר יהי' קלה בעיניו להוציאה, ולכאורה צ"ל עכ"פ כשינתן בידה חפצים והותרה להשתמש בהן מהני דגם אם תאבד תתחייב באונסין, אך ז"א דהא הטעם שחייב באונסין משום דכל הנאה שלו וכאן אין כל הנאה שלה דעי"ז יכול לדור עמה ויהנה גם הוא ולכך לא תתחייב כנ"ל ודו"ק:

הנה הוכיח הב"ש דכתובה דרבנן דאיתא בגמרא דאינה נאמן להפסידה כתובתה רק אי אמרינן כתובה דרבנן ואנן קיי"ל דנאמן, ולכאורה נראה דיש לדחות דהנה קשה האיך נאמן לומר פ"פ הא יש לה מיגו דנאנסו וכשהי' ארוסה ויש לה כתובה אך אין לה כתובה מכח נשואי טעות אך מ"מ נתחייב לה משעת אירוסין וא"כ יש לה מיגו כנ"ל, אבל אי אמרינן כתיבה דרבנן שפיר נאמן אבל הא קיי"ל דארוסה אין לה כתובה נאמן להפסידה אפי' אי כתובה דאורייתא דהא אין לה מיגו דנאנסה בעודה ארוסה דהא הוי נשואי טעות וגם אפי' אם כתובה בעודה ארוסה ממילא יש לה מיגו כנ"ל, אך מ"מ אירוסין גופא הי' בטעות מחמת שזינתה ממילא אין לה כתובה:

ולכאורה י"ל דאמרינן אונס כמאן דמקיים התנאי והכא כיון דאומרת דהזנות באונס הוי כמו קיום התנאי דע"מ לכונסה, אך ז"א דזה הוי כמו אונס דרחמנא חייבה, אך ז"א דהא גם לדידן דארוסה אין לה כתובה אפ"ה נתחייב לה בכתובה משעת נשואין וא"ל דהוי בטעות דיכולה לומר דנסתפחה שדך, אבל נראה דיש לעיין אפילו בכתובה אמאי אינו

נאמן הא יש לו חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אך י"ל דהחזקה אינו מועיל כ"כ דיכול לומר דלכך המתין אחר הסעודה כדי שיכול להפסידה בטענות פ"פ, אך כל זה ניחא אם ארוסה יש לה כתובה אבל אם ארוסה אין לה כתובה החזקה בתוקפה דא"ל דלהפסידה נתכוון דברגע אחד לא חיישינן דשנואה בעיניו א"כ למה לא גירשה קודם הנשואין ושפיר נאמן גם בלא טעם דהם אמרו, ונסתר לפ"ז הב"ש דהא קיי"ל דארוסה אין לה כתובה ממילא יש לו חזקה ושפיר נאמן אפי' אם כתובה דאורייתא אך י"ל דהאמת כהב"ש דלא גרע כח החזקה דאינו נאמן להפסידה כתובתה דירא שמא תטעון מוכת עץ ויפסיד הסעודה והכתובה ודו"ק:

יש לעיין האיך מחייב עצמו בתוס' כתובה הא הוי מחייב עצמו בדבר שאינו חייב, אמנם דהוי כמודה דיש לו נכסים ואפי' אם אין לו הודאות בע"ד כמאה עדים א"כ היכא דחב לאחרים אמאי מהני הודאות בע"ד ע"כ צ"ל דס"ל כתי' ב' של התוס' דאין לך אחד שאין לו קרקע ובפרט כאן שיש לו נדוניא וממילא יכול לשעבד עצמו גם על התוס' א"כ לפי"ז הסברא נותנת דיכלול הנדוניא והתוס' דעיקר חיוב התוס' ע"י נדוניא, אמנם הסברא בהיפך דמחזי כריבית דאם יכתוב ביחד מחזו דמחייב עצמו בתוס' בשכר הנדוניא אך יש לעיין היכא דמחייב עצמו בדבר שאינו מחויב בדבר קצוב יתחייב באין לו נכסים כדי כל החוב מחמת הודאות בע"ד האיך נאמן להודאה דהא בעצמו א"י כמה הודה, אך י"ל דהא על הסך דבאמת יש לו שפיר מהני החיוב והשתא הוי כמו קני את וחמור דקנה ודו"ק:

בש"ע איתא יש מי שאומר שא"צ קנין בשעת נשואין על מה שנתן לה ויש חולקין, ולכאורה אמאי יצטרך קנין כלל הא מחייב עצמו בדבר שאינו מחויב א"צ קנין, י"ל משום דהוי אסמכתא דאיתא בתוס' דמיתה שכיחא יותר באשה מבאיש מחמת לידה א"כ לא גמר ומקנה אם לא דקנה מינה, אך ז"א דבדבר שאינו בידו לא הוי אסמכתא, אך צ"ל דהוי אסמכתא דלא יגרשנה מעולם, וא"ל דזה הוי בידו לגמרי ובדבר שבידו לגמרי לא הוי אסמכתא ז"א הא בעת הנשואין בדעתו לגור עמה ואולי לא יגרשנה והוי בידו ואיני בידו, ולפ"ז א"ש למאי דקיי"ל דמאנס הבתולה דחייב לקיימה א"כ כל מה שפסק לה בשעת הנשואין לא מהני דנדחה טעמא דחיבת נשואין דהא מוכרח הוא, אך לפי הנ"ל ניחא דהטעם דחיבת נשואין א"צ קנין מטעם אסמכתא דילמא לא יגרשנה והוי בידו ואיני בידו אבל הגירושין לא הוי אסמכתא דהא איני בידו כלל דלא יוכל לגרשה.

ונראה דתוס' ס"ל דיש חולקין דהקשו דהאיך יכול לחייב בכתובה באין לו קרקע הא הוי דשלב"ל אי אמרינן מחמת חיבת נשואין יכול לחייב א"ע בלא קנין גם בעלמא אינו

מועיל רק מחמת חיבה גמר ומקנה א"כ גם לדבר שלב"ל יהני ג"כ חיבת נשואין דהא היכא דבעי למקני גמר ומקנה לחבירו א"כ יועיל גם החיבה לחזור ולקנותה ע"כ דתוס' ס"ל כיש חולקין והשתא דאתינן להכי יש ליישב קושיית הב"ש דהחיוב תוס' הוי רבית דיש דעה אם יש הנאה אחרת של היתר עם הריבית הוא צד אחד בריבית ומותר א"כ ג"כ הא הוספה גמר ומקנה מחמת חיבת נשואין א"כ עיקר החיוב הוא מחמת חיבה והוי רק צד אחד דמותר ודו"ק:

הנה יש לעיין בגוף הכתובה אמאי לא יוכל לחזור הא הוי כמתנה מהיום ולאחר למ"ד יום דיכול לחזור קודם למ"ד יום, ולכאורה תליא בסברא אם אמרינן דתיכף בשעת נשואין מתחיל החיוב אם יגרשנה אי לא וכשמשלם לה הוי למפרע הגוביינא ושפיר הוי כמעכשיו ולאחר למ"ד, אך אי אמרינן דחובו הוי רק משעת גבייתה ולא למפרע דעיקר החיוב כך הוא אם יגרשנה יתן לה א"כ אמאי אין יכול לחזור, ונראה דזה גופא גמר ומקנה שלא יוכל לחזור דאי לאו הכי לא סמכה דעתה ואסור לדור עמה דילמא יחזור, ועי"ל דעיקר הטעם דיכול לחזור משום דאתי דיבור ומבטל דיבור אבל אי הוי מעשה מתחילה לא יכול לבטל בדיבור, והנה קיי"ל אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט ונקרא מעשה אבל היכא דאמר מהיום הוי אמירה כמסירה גם הכא הועיל ואגב חיבת נשואין גמר ומקנה א"כ הוי כמו מסירה ממש ונקרא מעשה ולא אתי דיבור ומבטל מעשה, ולפ"ז יש לתרץ מה דקשה אמאי דאמרינן פ"פ מצאתי דנאמן להפסידה כתובתה משים חזקה א"א טורח בסעודה דילמא כל כוונתו בסעודה כדי להפסידה כתובתה דהא משעת ארוסה נתחייב, אך לפי הנ"ל ניחא דלא הוי קנין דעיקר חיובא לא הוי רק משעת חיבת נשואין ואם כוונתו הוי להפסידה יוכל לגרשה תיכף ממילא לא הוי חיבת נשואין דכל כוונתו לגרשה וממילא לא משעובד לה כלל ודו"ק:

והנה מה דפסקינן דמחילה לא מהני בכתובה ב' טעמים בדבר א' דאמרינן דמשטה בו דמדוע לא נתנה בחזרה שטר כתובה, ובזה מתורץ קושיא על הרמב"ם י"ל דפסק דמחילה לא מהני בכתובה מסוגיא דחובלת דאמרינן דלבעלה ודאי מחלה דשם איירי דימכרו ויתנו הכתובה לנחבל ול"ש טעם הנ"ל דמשטה ע"י עכבת כתובה והו"ל ליתן טעם דמחילה ל"מ ק בכותבת התקבלתי דהחיוב הוא בשטר המחילה בע"פ ולא אתי דיבור ומבטל עשה, וא"ל דאיך יכול למחול בשטר קיי"ל ש"ד ושטר אינו אלא לראי' אבל יקר החיוב לא נעשה ע"י השטר ולא קרי מעשה אבל הכא לא סמכה דעתה לא כתובה ולא יגמר המעשה רק ע"י כתובה אבל עיקר התועלת דהתקבלתי הוא משום הודאה ואיך מועיל במיגו מחילה וכאן ל"ש דמחלה לא מהני, אך כמ"ש התוס' לשיטת הרמב"ם

ז"ל דאכתי יכול להמציא דתקח ממנו המעות ותחזירם לו במתנה וא"כ גם הכא ניחא דנאמנת התקבלתי במיגו ודו"ק:

הב"ש הביא הד"מ דאין כותבין מטלטלין אגב בכתובה וכ"ש בתוס' כתובה אבל בנדוניא כותבין דמדוע יגרע משאר בע"ח, ולכאורה צ"ע לפי מה דקיי"ל בע"ח מאוחר מה שקדם וגבה לא גבה וכ' תוס' דלא אמרינן משום דתפס מיני' לא הוי גבייתו שוה כלל רק המוקדם טורף ממנו דלא עדיף מליקח, לפי"ז היכא דיש לו למאוחר שיעבוד מטלטלי אגב קרקע ולמוקדם אין לו והלוה מכר המטלטלין להנושה המאוחר בא לקחת המטלטלין מן הלוקח כיון דיש לו שעובד אגב יש לעיין אם למפרע גובה א"כ הבע"ח מאוחר שקדם וגבה י"ל דמשעת הלואה שלו הוא והוי כלא מכרו דהא טורף למפרע משעת הלואה ואם לא הוי מכר הוי כמיני' גובה ויכול הבע"ח הא' לטרוף מיני' דאלים שיעבודא דידי' ממאוחר, אך ז"א דבע"ח הב' יכול לומר לבע"ח הראשון אי שתקת שפיר ואי לאו אהדרינהו ללוקח כסברת הרא"ש ז"ל הגם דלא ירויח בחזור' מ"מ יכול לומר כך, א"כ הדין דאין כותבין אגב בכתובה תמוה הוא דהא כאן דתגבה מהלוקח על הנדוניא היא בעצמה תטרוף מטלטלין על הכתובה דכתובה מוקדמת דעדיין מארוסה נתחייב לה הכתובה וכיון דטורפת מטלטלין מהלוקח ואמרינן למפרע הוא גובה א"כ הוי כלא מכר כלל ותתפוס עבור הכתובה המוקדמת כנ"ל וכאן לא שייך אי שתקית ודו"ק היטב כי נכון הוא.

סליק חידושים יקרים מהרב הקדוש היהודי ז"ל מפרשיסחא.